

Adviesraad Sociaal Domein Leiden

Verslag themabijeenkomst Brede Werkveld d.d. 11 oktober 2023

Locatie: Utopia Weeshuis, Blauwe Vogelzaal, Hooglandse Kerkgracht 17b, Leiden

- Aanwezig:** Leden Adviesraad Sociaal Domein Leiden: Kees van Oosten (voorzitter), Caroline Angenent, Michael te Boekhorst, Yvet Bommeljé, Johan Hogendoorn, Bert Hoenen, Elly Mulder, John van Oostrom, Nico van Wijk en Yasemin Tel (beleidsmedewerker)
- Genodigden:** Zie deelnemerslijst
- Gasten:** Annemarije van Overschot (directeur-bestuurder Stichting Jeugdteams Leidse regio), Abdelhaq Jermoumi (wethouder Kansengelijkheid, Jeugd en Onderwijs), Sylvi Schouten (@ease), Maartje Steenvoorden en Matthijs (Jongerenraad Cardea) en Peer van Helm (Lector Residentiële Jeugdzorg Hogeschool Leiden en bijzonder hoogleraar onderwijs en zorg aan de Universiteit van Amsterdam)

1. Welkom en opening door Kees van Oosten

De voorzitter heet de aanwezigen van harte welkom op de themabijeenkomst van de Adviesraad Sociaal Domein Leiden. Het verheugt de Adviesraad dat er zo massaal op de uitnodiging is gereageerd. Alvorens tot het inhoudelijke programma over te gaan, stelt de voorzitter de aanwezige leden van de Adviesraad aan de aanwezigen voor. Een overzicht van de voltallige Adviesraad en informatie over waar de Adviesraad zich zoal mee bezig houdt is te vinden op de website van de Adviesraad. De voorzitter raadt een ieder aan om de website een keer te bezoeken.

De bijeenkomst van vandaag heeft als thema “Jeugdhulp; de Leidse situatie”. Hiertoe is een mooi programma samengesteld met een drietal onderdelen, die ieder op zich het thema vanuit een andere invalshoek benaderen. De voorzitter hoopt dat de presentaties tot een levendige bijeenkomst leiden en geeft hierop het woord aan de eerste spreker, Annemarije van Overschot.

2. Presentatie Jeugdhulp in Leiden door Annemarije van Overschot, directeur-bestuurder Stichting Jeugdteams Leidse Regio

Mevrouw Van Overschot informeert de aanwezigen aan de hand van haar inleiding over onderwerpen als de opdracht die aan de Jeugdteams Leidse Regio is toegekend; de Hervormingsagenda Jeugd, het Toekomstscenario kind en gezinsbescherming, wat de stichting aan activiteiten doet c.q. in ontwikkeling heeft en wat er nog te doen staat. Bij het uitvoeren van de opdracht die de jeugdteams hebben, staat de vraag van het kind en het gezin centraal en wordt er op maat gekeken naar de in te zetten hulp. Het normaliseren van de hulpverlening is daarbij een belangrijk uitgangspunt. Onder normaliseren wordt verstaan dat de hulp en ondersteuning zoveel mogelijk aansluit bij het normale leven van het kind/gezin en dichtbij het gezinsleven geboden wordt. Het omvormen van specialistische hulp (behandeling en verblijf) naar lichtere vormen van hulp en ondersteuning vraagt om een andere manier van kijken naar de hulpvraag. De medewerkers zullen in deze andere manier van kijken c.q. handelen ondersteund en getraind moeten worden. Voormelde omvorming betekent onder meer dat de jeugdteams zelf meer ambulante hulpverlening gaan bieden en in het geval van een overdracht naar een specialist, alsnog ook betrokken blijven bij dit traject. De ontwikkeling van een hulpaanbod dat gericht is op het versterken van de ouders/directe leefomgeving en het oplossen van problemen in context met het gezin sluit goed aan bij de uitgangspunten van de Hervormingsagenda Jeugd. Waar de Jeugdwet vooral gericht is op de hulpverlening aan het kind, richt de Hervormingsagenda zich op een gezinsaanpak. Een gezinsaanpak vereist wel dat de samenwerking met het voorveld, andere professionals en instanties nog verder ontwikkeld c.q. verstevigd moet worden. Het gesprek met alle betrokken organisaties over hoe het normaliseren betekenis moet krijgen in het handelen en de werkwijze van een ieder, gaat binnenkort van start (november).

De presentatie van mevrouw Van Overschot geeft onder meer aanleiding tot de volgende vragen. Een gezinsgerichte aanpak betekent dat er niet alleen naar een hulpaanbod binnen de jeugdzorg gekeken moet worden, maar ook binnen de volwassenzorg. Binnen de gemeente Leiden is het programma Stevige Start actief. Zijn de jeugdteams bij dit programma betrokken? Dit is niet het geval.

Dit programma richt zich voornamelijk op preventie en wordt geïnitieerd door de CJG's. De jeugdteams komen pas in beeld als CJG inschat dat er meer hulp en ondersteuning nodig is. Een van de doelen voor de toekomst is meer inzet op het versterken van het sociaal netwerk van een kind/gezin. Op de vraag of dit zich tot het huidige netwerk beperkt, geeft mevrouw Van Overschot aan dat daarbij zeker ook naar uitbreiding van het netwerk gekeken gaat worden. In de presentatie wordt niet gesproken over de inzet van ervaringsdeskundigheid binnen de regio. Zijn hier wel plannen voor? Mevrouw Van Overschot geeft aan dat de wens om meer te doen met ervaringsdeskundigheid er wel ligt, maar dat daar voor zover zij weet nog geen invulling aan wordt gegeven. Het toepassen van ervaringsdeskundigen in de hulpverlening ligt in haar beleving ook meer in de lijn van de jeugdorgaanbieders. Binnen haar eigen stichting wordt wel actie ondernomen om te komen tot een Cliëntenraad.

3. Interview jongeren met ruimte voor interactie

De voorzitter nodigt wethouder Jermoumi, Sylvi, Maartje en Matthijs uit om plaats te nemen op het podium voor het tweede onderdeel van de bijeenkomst. De wethouder leidt het interview kort in. Hij start met een woord van dank aan de Adviesraad voor de uitnodiging om onderdeel te zijn van het programma. Als wethouder Kansengelijkheid, Jeugd en Onderwijs gaat de jeugd hem zeer aan het hart. Bij zijn start als wethouder heeft hij het voornemen geuit om de jeugdzorg in combinatie met onderwijs te willen aanpakken, met het doel al aan de voorkant gelijke kansen te creëren. De realiteit laat zien dat uitvoering geven aan dit voornemen niet makkelijk is. In de regio zijn 8.500 kinderen met een breed scala aan problemen afhankelijk van de jeugdzorg. De kwetsbaarheid van deze groep kinderen maakt het ontwikkelen van een goed zorgaanbod lastig. Gemeenten hebben vanuit het Kinderrechtenverdrag de plicht om zich over de mening van hun jongeren te informeren. De wethouder wil graag leren van de ervaringen van de jongeren en is dan ook blij en trots dat Sylvi, Maartje en Matthijs de durf hebben getoond om met hem aan de hand van een aantal vragen in gesprek te gaan. Op verzoek van de wethouder stellen de jongeren zich aan de aanwezigen voor, waarbij zij tevens aangeven vanaf welke leeftijd zij al te maken hebben met Jeugdzorg.

Hierop legt de wethouder Sylvi, Maartje en Matthijs enkele vragen voor, aan de hand waarvan zij hun persoonlijke ervaringen met de jeugdzorg met de wethouder en de aanwezigen delen. In het interview komen onder meer vragen voorbij als wat hun ervaringen zijn met het doel van de overheid om te komen tot 1 gezin, 1 plan, 1 regisseur; of en zo ja hoe de omgeving zoals de school daar een rol bij heeft gespeeld; wat hun ervaringen zijn met de hulpverlening die zij ontvangen hebben en hoe een verkeerd hulpverleningstraject voorkomen had kunnen worden; het verloop van de diagnosestelling en tot slot wordt stilgestaan bij hoe het nu met ze gaat en welke tips zij de wethouder mee kunnen geven. In de reacties van Sylvi, Maartje en Matthijs komen onder meer de volgende zaken naar voren. De jongeren werden zelf niet/onvoldoende bevraagd en ook werd er onvoldoende naar de ervaringen/input van de ouders geluisterd. In het geval van meerdere diagnoses zaten de hulpverleners niet altijd op één lijn, wat niet helpend was bij het bepalen van een hulplan. Ook bleek op enig moment dat er verkeerde diagnoses gesteld waren, waardoor de jongeren de verkeerde hulpverlening en/of medicatie hebben gekregen. De school werd niet betrokken, mogelijk vanuit de overweging dat er al genoeg hulpverleners betrokken waren. De problemen waar Sylvi, Maartje en Matthijs in hun hulpverleningstraject tegenaan zijn gelopen, hadden voor een deel voorkomen kunnen worden als er naar hen geluisterd was en als ook in hun tijd het normaliseren van de hulpverlening een gegeven was geweest. Sylvi, Maartje en Matthijs stellen zich inmiddels op grond van ervaring op het standpunt dat sommige problemen c.q. gedragingen ook gewoon bij het leven horen en dat niet op alles een stempel gezet hoeft te worden. Er had veel meer met hen gesproken moeten worden over hoe het leven eruit kan zien c.q. waar je in het leven tegenaan kunt lopen. Nu is er vooral ingezet op het creëren van "normaal" gedrag in plaats van dat er meer naar hun persoonlijkheid werd gekeken en daar het hulpaanbod op af te stemmen. De diagnoses en bijbehorende medicatie heeft hen in hun vroege jeugd de kans ontnomen om zelf de menselijke ontwikkelingen c.q. hun trauma's te doorleven; een eigen denkpatroon te ontwikkelen en te kunnen bepalen hoe zij hun leven voor zich zien. Dit proces hebben zij later moeten inhalen. Inmiddels bevinden Sylvi, Maartje en Matthijs zich in een stabiele situatie qua diagnose, medicatie en/of hulpverlening en hebben zij mooie plannen voor de toekomst. Qua tips staan luister altijd naar het kind; neem ze apart van de ouders en praat met ze voor Sylvi, Maartje en Matthijs voorop. Ook zou het een vooruitgang betekenen als kinderen alleen al op basis van hun problemen en zonder een formele diagnose de mogelijkheid op hulpverlening wordt geboden. De

wethouder hoort de jongeren zeggen erken het kind, luister naar ze en benader ze minder vanuit een wetenschappelijk inzicht. Hij neemt goede nota van deze aanbevelingen en zal deze in zijn werk meenemen. De wethouder dankt Sylvi, Maartje en Matthijs voor hun openhartigheid.

In de interactie met de zaal die hierop volgt, worden onder meer de volgende vragen en opmerkingen naar voren gebracht. Een van de aanwezigen heeft Maartje over sport horen praten. Zien de jongeren sport en/of cultuur als een goed middel om door moeilijke tijden heen te komen? Alle drie de jongeren reageren bevestigend, met de kanttekening dat dit vanzelfsprekend voor ieder kind anders kan zijn. Maartje zoekt haar afleiding in de sport, Matthijs in de muziek en voor Sylvi geeft het schrijven van gedichten haar rust.

Op de vraag hoe de ideale hulpverlening er voor de jongeren uit zou zien, antwoordt Sylvi dat voor haar de ideale situatie bestaat uit een sterk netwerk en het kunnen beschikken over 1 tot maximaal 2 hulpverleners met pedagogisch inzicht, die haar alle mogelijke hulpmiddelen kunnen aanbieden voor zolang als zij dit nodig heeft. Maartje heeft de voor haar ideale hulpverlening bij Cardea gevonden, waar haar de mogelijkheid wordt geboden om zichzelf te zijn en waar zij haar verhaal kan delen. Deze ervaring heeft er ook toe geleid dat zij ervaringsdeskundige wil worden om zo ook zelf jongeren te kunnen helpen. Ook hulpverleners mogen in haar visie kwetsbaar zijn.

Bij de hulpverleningstrajecten van Sylvi, Maartje en Matthijs heeft de school nauwelijks een rol gespeeld. Zien zij hier wel een toegevoegde waarde in? De jongeren zijn het er unaniem over eens dat er binnen het onderwijs veel meer aandacht moet komen voor mentale gezondheid. Dit kan op diverse manieren, zoals door over mentale problemen als depressiviteit e.d. te praten of door de jongeren met voorlichtingslessen voor te bereiden op volwassenheid. Ook zou er (nog) meer aandacht besteed kunnen worden aan de impact van social media op het welzijn van jongeren.

De voorzitter stelt voor het gesprek af te ronden. Hij dankt de wethouder en Sylvi, Maartje en Matthijs voor hun input en uit zijn bewondering voor de wijze waarop zij zich met ondersteuning van de juiste hulpverleners uit hun situatie hebben weten op te werken.

4. Presentatie door Peer van der Helm, lector Residentiële Jeugdzorg Hogeschool Leiden en bijzonder hoogleraar onderwijs en zorg aan de Universiteit van Amsterdam

De voorzitter nodigt tot slot de heer Van der Helm uit, die door middel van een klein leercollege het thema Jeugdhulp zal belichten. De heer Van der Helm geeft aan dat hij zich met zijn bijdrage tot doel heeft gesteld om de aanwezigen mee te nemen in de stand van zaken van de wetenschap op dit moment. Hij heeft met belangstelling het gesprek met de jongeren gevolgd en constateert dat de wetenschap van nu naadloos aansluit op de verhalen van de jongeren en hun advies om vooral naar het kind te luisteren. Herstel van de zelfregulatie vormt op dit moment een belangrijk thema binnen de wetenschap. De vraag hoe we jongeren kunnen begeleiden om zichzelf te reguleren vormt daarbij een belangrijk item. De heer Van der Helm hoopt met zijn presentatie ingewikkelde onderzoeken op een begrijpelijke wijze voor de aanwezigen samen te vatten. Voor wie zich daar verder in wil verdiepen, zijn er in de presentatie verwijzingen opgenomen naar de onderliggende onderzoeken c.q. de laatste wetenschappelijke ontwikkelingen.

De heer Van der Helm start zijn presentatie met de constatering dat de realiteit laat zien dat de geestelijke gezondheid van jongeren achteruit gaat en dat de oorzaak hiervan niet alleen aan corona te wijten is. Binnen de wetenschap vindt op dit moment een grote verandering plaats in het kijken naar geestelijke gezondheid. Onderzoek heeft aangetoond dat het huidige model van een-op-een-begeleiding niet langer voldoet en slecht is voor de zelfregulatie van de jongeren. In het model voor de toekomst staat collaborative care centraal. Collaborative care is een behandelmodel waarin hulpverleners uit verschillende disciplines samenwerken om de zorg voor de cliënt zo goed mogelijk uit te voeren. Een en ander echter wel met behoud van regie door de gemeenten. Het creëren van een goed en veilig klimaat voor de cliënt; met het kind het gesprek aangaan over wat er met hem/haar is gebeurd en in kaart brengen wat de omgeving aan het gedrag van het kind kan hebben bijgedragen zullen in deze aanpak belangrijke uitgangspunten vormen. De heer Van der Helm neemt de aanwezigen vervolgens mee in wetenschappelijke feiten van vroeger en nu, in interventies van vroeger en nu en wat het nieuwe wetenschappelijk onderzoek gaat betekenen voor de jeugdhulpverlening in de toekomst.

De heer Van der Helm wordt de vraag voorgelegd of er studies bekend zijn rond het thema (verplichte) opvoedcursussen voor startende ouders met een kinderwens. De heer Van der Helm antwoordt dat deze studies er zijn en ook aantonen dat opvoedcursussen helpend zijn. Persoonlijk is hij geen voorstander van het verplicht stellen van een dergelijke cursus. Uit diverse onderzoeken blijkt namelijk dat hoe meer dwang hoe minder het resultaat. Ook bij de behandeling van kinderen levert het uitoefenen van minder dwang tot een beter resultaat op de langere termijn. Zoals al aangegeven is het doel van het behandelmodel voor de toekomst het in gang zetten van zelfregulatie bij de kinderen. Dit betekent dat de hulpverlener niet boven maar naast het kind moet gaan staan. Hulpverleners zullen zich deze nieuwe manier van handelen moeten aanleren. Wat de heer Van der Helm betreft is een soortgelijke aanpak ook goed toepasbaar bij het probleem van schoolverlaters. Nu is veelal de insteek dat kinderen zich eerst moeten beteren en pas dan weer terug naar school mogen. In de visie van de heer Van der Helm wordt met deze aanpak voorbij gegaan aan een aantal cruciale basisbehoeften die een school een kind biedt en die een kind niet ontzegd moeten worden (competentie, autonomie en verbinding). En ook hier geldt dat leerkrachten in deze nieuwe manier van kijken begeleid moeten worden.

De wethouder geeft aan onlangs een bezoek te hebben gebracht aan Schakenbosch, een voormalig gesloten jeugdzorginstelling. De gemeenten in de regio hebben met elkaar de intentie uitgesproken om gesloten jeugdzorg terug te brengen tot nul. Schakenbosch is een van de instellingen waar deze intentieverklaring tot uitvoering wordt gebracht. Hoe realistisch acht de heer Van der Helm deze ontwikkeling? De heer Van der Helm acht deze ontwikkeling zeer realistisch en Schakenbosch toont dit ook aan. Het creëren van een meer open klimaat heeft nauwelijks tot problemen c.q. weglopen geleid. De heer Van der Helm wil hiermee niet zeggen dat deze nieuwe aanpak alles oplost. Er zullen zeker kinderen zijn die problemen blijven geven. Bij de behandeling van deze groep kinderen is het van belang dat deze hulpverleners zich het dialoogprincipe gaan aanleren, zodat zij deze kinderen meer traumasensitief kunnen behandelen.

5. Afsluiting

De voorzitter wil toe naar een afronding. Hij dankt de sprekers met een kleine attentie voor hun bijdrage aan de bijeenkomst en de overige aanwezigen voor hun interesse en actieve deelname. De presentaties die tijdens de bijeenkomst getoond zijn, zullen samen met het verslag van deze bijeenkomst op de website van de Adviesraad geplaatst worden. Vervolgens nodigt de voorzitter alle aanwezigen uit om met een hapje en een drankje nog wat met elkaar na te praten.